

بسم الله الرحمن الرحيم

شاخص رفتارهای سیاسی اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله) از دیدگاه مقام

معظم رهبری (مد ظله العالی)

استاد راهنما: حجت الاسلام و المسلمین مجتبی نظری^۱

گردآورندگان: فریبا زینی، زکيه نجفیان، فاطمه صاریخان^۲

چکیده:

در این مقاله سعی شده به تعدادی از شاخص رفتارهای سیاسی اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله و سلم) از دیدگاه مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) پرداخته شود. در اینجا از بین تمامی شاخص ها به مهم ترین شاخص ها از جمله سبک زندگی، شاخص دین و سیاست، شاخص علم و عمل، شاخص اهل بیت (علیه السلام)، شاخص توحید و وحدت، شاخص تعبد و تعقل، شاخص دنیا و آخرت، شاخص علم و معنویت پرداخته شده است و سعی شده از دیدگاه لغت نیز به این شاخص ها پرداخته شود.

کلید واژه: شاخص، رفتار، سیاست.

^۱ -استاد راهنما حوزه علمیه صادقیه تبریز

^۲ -طلاب حوزه علمیه صادقیه تبریز، فارغ التحصیل سطح ۲

مقدمه

برای اداره بهتر جامعه نیاز به عوامل و شاخص هایی وجود دارد که مقام معظم رهبری این شاخص ها را بیان فرمودند از جمله این شاخص ها؛ تعقل و تعبد، دنیا و آخرت، اهل بیت (علیهم السلام) و... که به صورت مختصر به توضیح برخی از این شاخص ها می پردازیم به طور مثال به شاخص تعقل و دنیا می پردازیم که به فرموده ایشان از جمله چیزهایی که به خصوص در رابطه با جوانان، لازم است به آنها گفته شود و آنها به آن هدایت شوند، سوق دادن آنان به اندیشیدن، تعقل، اخلاق اسلامی است. در محیط اسلامی آن وقتی می شود حقایق را به اعماق دلها نفوذ داد که زبان لَین، رفتار اندیشمندانه و عاقلانه در میان باشد و حلم وجود داشته باشد. و در مورد شاخص دنیا باید گفت: که دنیا و آخرت، رفاه و آرمان، باهم و در کنار هم قابل پیشرفت است. تصور اینکه جامعهی آرمان گرا به حل مشکلات مادی و رفاهی نخواهد رسید، به معنای این است که بگوییم ادیان و مقدسات و معنویات و آرمانها، به فکر دنیا و زندگی مردم نیستند این، خلاف اسلام و همه ی ادیان است.

پس، حیات طیبه معنایش این نیست که کسانی فقط نماز بخوانند، عبادت کنند و اصلاً به فکر زندگی و مادیات نباشند؛ نه، حیات طیبه یعنی دنیا و آخرت را باهم داشتن. حیات طیبه، یعنی ماده و معنا را باهم داشتن. حیات طیبه، یعنی آن ملتی که تلاش می کند، سازندگی می کند، صنعت و بازرگانی و کشاورزی را به اوج می رساند، قدرت علمی و تکنیکی پیدا می کند، پیشرفتهای گوناگون در همه جهت به دست می آورد؛ اما در همه ی این حالات، دل او هم با خداست و روز به روز هم با خدا آشناتر می شود. این، هدف نظام اسلامی است.

۱. شاخص تعقل و تعبد

عقل در لغت

عقل در فرهنگ‌های لغت عربی هم به صورت فعل آمده است و هم به صورت اسم. از این رو، هم معنای مصدری دارد، هم معنای اسمی.

الف. معنای اسمی «عقل»: «عقل» معانی اسمی متعددی دارد. در این میان، به دو معنای آن، که

بیش تر به این بحث مربوط است، اشاره می‌شود. راغب در مفردات، این دو معنا را چنین بیان

می‌کند: «القوة المتهيئة لقبول العلم» و «العلم الذي يستفيدة الانسان لتلك القوة».^۱

ب. معنای مصدری «عقل»: برای بیان فعلی که توسط قوه عاقله انجام می‌شود نیز از واژه «عقل»

استفاده می‌کنند و از این رو، معنای مصدری عقل را «فهمیدن» و «تدبر نمودن» دانسته‌اند؛ چنان‌که

در قاموس فیروزآبادی چنین آمده است: «[عقل] الشیء: فهمه»^۲ و در لسان العرب نیز آمده عقل:

الحجرو النهی ضد الحمق.^۳

تعقل در بیانات رهبری

از جمله چیزهایی که به خصوص در رابطه با جوانان، لازم است به آن‌ها گفته شود و آن‌ها به

آن هدایت شوند، سوق دادن آنان به اندیشیدن، تعقل، اخلاق اسلامی، حلم، اجتناب از شتابزدگی

و عجله‌ی در امور، اجتناب از تندخویی و اعمال خشونت است. در محیط اسلامی آن وقتی

^۱ - الراغب الاصفهانی، معجم مفردات الفاظ القرآن، واژه «عقل» .

^۲ - فیروزآبادی، قاموس المحيط، ج ۴، واژه «عقل»)

^۳ - لسان العرب، ص ۲۷۱۱.

می‌شود حقایق را به اعماق دلها نفوذ داد که زبان لَین، رفتار اندیشمندانه و عاقلانه در میان باشد و حلم وجود داشته باشد.^۱

امروزه تهمتی است که به اسلام متوجه شده است و این ایراد و این تهمت، ظلم به اسلام و بی‌انصافی در باره‌ی اسلام است اسلام را متهم کردن به اینکه از عقلانیت جداست و نسبت به عقل بی‌اعتناست، همان قدر ظالمانه است که انکار یک امر بدیهی؛ انکار منافع خورشید یا انکار نور خورشید. در کدام کتاب آسمانی این همه مخاطبان امر شده‌اند به تفکر، به تعقل؛ «لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ»، «لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ»؛ به تدبّر در آیات تکوینی الهی. در کدام کتاب آسمانی در اولین خطاب به علم، به قلم، به تعلیم، توجه شده و اهمیّت داده شده است. و امروز اگر دنیای غرب در کار علم و پیشرفت علمی موفقیتی دارد، کدام مورخ و مطلع باانصافی است که تصدیق نکند که این را از دنیای اسلام گرفته است. قرون وسطی که قرون تاریکی و ظلمت و سیاهی دنیای غرب و اروپا بود، دوران شکوفایی علم و تعقل و اندیشه و فلسفه و ابن‌سیناها و فارابی‌ها و افرادی این‌چنین، در دنیای اسلام است.^۲

اسلام ناب، اسلام هشداردهنده‌ی انسان و توجه‌دهنده‌ی انسان به تعقل و تفکر و تدبّر؛ اسلام قرآن، اسلام سنت، اسلام اهل بیت؛ و ما به این اسلام دعوت می‌کنیم.^۳

این گنجینه در اختیار ما هست، اما از آن استفاده نمی‌کنیم. آن وقت از بی‌عقلی و از جهل و عوارض فراوان آن دچار مشکلات فراوان زندگی در دنیا و در آخرت می‌شویم. لذا در حدیثی نبی مکرم

^۱ - بیانات در دیدار با مسئولان کشوری و لشکری به مناسبت عید سعید فطر، ۱۳۷۶.

^۲ - بیانات در دیدار دست اندرکاران ستاد، ۱۳۸۵.

^۳ - بیانات در دیدار مردم مریوان، ۱۳۸۶.

اسلام (علی‌السلام) فرمود: «انَّ الْعَقْلَ عَقَالٌ مِنَ الْجَهْلِ»؛ عقل عقال جهل است. عقال آن ریسمانی است که به پای حیوان - شتر یا غیر شتر - می‌بندند که حرکت نکند، قابل کنترل باشد. می‌فرماید عقل عقال جهل است؛ این پابندی است که مانع می‌شود از اینکه انسان با جهالت حرکت کند. بعد می‌فرماید: «وَالنَّفْسُ كَمَثَلِ اخْبَثِ الدَّوَابِّ»؛ نفس انسان مثل شرورترین حیوانات است؛ مثل شرورترین چهارپایان است؛ نفس این است. «فَإِنْ لَمْ تَعْقِلْ حَارَتْ»؛ وقتی این نفس را عقال نکردید، مهار نکردید، کنترلش را در دست نگرفتید، سرگردان می‌شود؛ مثل حیوان وحشی‌ای که نمی‌داند کجا می‌رود، سرگردان می‌شود؛ با این سرگردانی است که مشکلات به وجود می‌آید برای انسان در زندگی شخصی خود، در زندگی اجتماعی خود و برای یک جامعه‌ی انسانی. عقل این است.^۱

*عبد در لغت

بنده، بنده خدا، مطیع.^۲ و تعبد به معنای تذلل است.^۳

تعبد در بیانات رهبری

جوانان و نوجوانان عزیز من! همه‌ی شما می‌توانید در کشورتان نقش پیدا کنید. یک روز نقش، نقش «حسین فهمیده» بود؛ یک روز نقشهای دیگر است. در زمینه‌ی مسائل دینی، مسائل فرهنگی، مسائل سیاسی، مسائل اخلاقی، آینده‌نگری، امیدبخشی، نشاط دادن به محیط پیرامون خود و تعبد و تقید و پابندی به شریعت اسلامی که سرمایه‌ی سربلندی فرد و جامعه است می‌توان مجاهدت کرد. البته در آن‌ها، دادنِ جان مطرح نیست؛ اما همت و اراده و تصمیم لازم دارد. همه می‌توانید در

^۱ - بیانات در سالروز عید سعید مبعث، ۱۳۸۸.

^۲ - فیروزآبادی، القاموس المحيط، ج ۴، ص ۲۸۰.

^۳ - لسان العرب، ص ۲۵۷۹.

شما جوان ها ی عزیز توجه کنید که ورود در میدان معرفت علمی - حالا هر علمی؛ چه علوم انسانی، چه علوم قرآنی، چه علوم طبیعی یا انواع و اقسام علمی که امروز شماها در آن تلاش و کار می کنید - و ورود در میدان تحقیق علمی باید شما را از غور و پیشرفت در میدان معرفت دینی، تمرین اخلاقی و کسب فضیلت باز ندارد؛ باید اینها را با هم داشته باشید. در این آیه «و یزکیهم و یعلمهم الكتاب و الحکمة» خدای متعال پیغمبر را فرستاد تا او تعلیم بدهد و تزکیه کند. بنابراین، تعلیم و تزکیه با یکدیگر است؛ این دو را از هم جدا نکنید. این باور که هر کسی وارد میدان علم شد؛ به طور طبیعی بایستی از فضیلت و معنویت و اخلاق کناره بگیرد، فکری کاملاً غلط و وارداتی و متکی به پیشینه ایی است که در اروپای مسیحی به وجود آمد و به کلی با محیط اسلامی و با تعالیم اسلامی سازگار نیست چرا که اگر دانشمند، با فضیلت و بت اخلاق باشد، در هر رشته ای از آن می توان امید برای اعتلای بشریت و اعتلای کشور خودش داشت؛ این دانشمند هدف ها را هدف های ارزشمند می کند و حرکتش حرکت به نفع انسانیت و به نفع فضیلت و در جهت مقابل نابسامانی های عجیب دنیای امروز خواهد شد. شما سعی کنید ان جور دانشدانی در آینده باشید و هدف خودتان را این مسائل قرار دهید؛ انسان هایی باشید که می توانند چرخ دنیا را در جهت درست به حرکت در بیاورند؛ این را برای خودتان هدف قرار دهید؛ و این ممکن نیست؛ البته باید کارهای مقدماتی فراوانی برای رسیدن به آن هدف انجام گیرد.^۱

جوشیدن علم از دین و مشوق بودن دین برای علم

^۱. علمی برای تحول، علوم انسانی از منظر رهبر معظم انقلاب، مؤسسه ی بروج اندیشه ی آسمانی، چاپ اول، قم، انتشارات کتاب فردا، ۱۳۹۱، صص ۱۸-۱۹.

در جهان بینی ما، علم از دل دین می جوشد و بهترین مشوق علم، دین است. دینی که ما می شناسیم، جهان بینی دینی ای که ما از قرآن می گیریم، تصویری که ما از آفرینش و از انسان و از ماوراء الطبیعه و از توحید و از مشیت الهی و از تقدیر و قضا و قدر داریم، با علم سازگار است؛ لذا تولیدکننده و تشویق کننده ی علم است. نمونه اش را شما در تاریخ نگاه کنید، ببینید حرکت علمی در قرون اولیه ی اسلام بر اثر تشویق اسلام آنچنان اوج گرفت که تا آن روز در دنیا بی سابقه بود- در همه ی زمینه ها- و علم و دین با هم آمیخته و ممزوج بود و دانش و تحقیق و فن در حدّ خود پیشرفت کرد.^۱

علم وسیله ای برای سعادت، رشد، استقرار عدالت و آرزوهای قدیمی بشر

تفاوت نگاه دین- یعنی اسلام- به علم، با نگاهی که دنیای مادی به علم می نگریست، در همین است. ما علم را می خواهیم برای سعادت بشر، برای رشد بشر، برای شکوفایی بشر، برای استقرار عدالت و آرزوهای قدیمی بشر.^۲

تلاش برای تقویت علم و تولید آن در داخل

نخبگان علمی در هر رشته ای که هستند، باید برای تقویت و تولید علم در داخل تلاش کنند. این کشور بحمدالله از این امکانات برخوردار است.^۳

۸. شاخص سبک زندگی

^۱. همان، ص ۲۰.

^۲. همان، ص ۲۲.

^۳. همان، ص ۱۰۶.

مفهوم سبک

سبک زندگی یعنی مجموعه ای از رفتارها و عملکردهایی که یک فرد به منظور تأمین نیازها و احتیاجات روزمره ی خود به کار می گیرد. افزون بر این شیوه ی زندگی هر فردی، بیانگر هویت شخصی و معرف شخصیت اوست.^۱

مقام معظم رهبری در جمع جوانان خراسان شمالی در باره ی سبک زندگی فرمودند:

«سبک زندگی، بخش حقیقی و اصلی تمدن است؛ مثل مسأله ی خانواده، سبک ازدواج، نوع لباس، نوع آشپزی، تفریحات، مسأله ی خط، مسأله ی زنان، مسأله ی کسب و کار، رفتار ما در محل کار، رفتار ما در دانشگاه، رفتار ما در مدرسه، رفتار ما در فعالیت سیاسی، رفتار ما در ورزش، رفتار ما در رسانه ای که در اختیار ماست، رفتار ما با پدر و مادر، رفتار ما با همسر، رفتار ما با فرزندان، رفتار ما با رئیس، رفتار ما با مرئوس، رفتار ما با مأمور دولت، سفرهای ما، نظافت و طهارت ما، رفتار ما با دوست، رفتار ما با دشمن، رفتار ما با بیگانه؛ این ها آن بخش های اصلی تمدن است، که متن زندگی انسان است. تمدن نوین اسلامی – آن چیزی که ما می خواهیم عرضه کنیم – از این چیزها تشکیل می شود».^۲

^۱. احمد حسین، شریفی، جنگ نرم، بی جا، انتشارات آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰، به نقل از:

آنتونی گیدنز، تجدد و تشخص، مترجم: ناصر موفقیان، ص ۱۰۲

^۲. ۱۳۹۱/۷/۲۳.

فهرست منابع و مآخذ

۱. الراغب الاصفهانی، معجم مفردات الفاظ القرآن، قم، عطر فطرت، ۱۳۸۸.
۲. فیروزآبادی، القاموس المحيط، چاپ دوم، شرکه و مطبعه مصطفی البابی الحلبي و اولاده بمصر، ۱۳۷۱.
۳. ابن منظور فریق، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت، بی تا.
۴. علی اکبر، قریشی قاموس قرآن، چاپ هفتم، تهران، ۱۳۵۲.
۵. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، انتشارات جاویدان، تهران، ۱۳۵۳.
۶. روشنای علم، به کوشش مؤسسه فرهنگی حدیث لوح و قلم، چاپ دوم، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۰.
۷. مصطفی جمالی، علی اصغر کوثری و مهدی قربان زاده، نهضت نرم افزاری از نگاه مقام معظم رهبری، چاپ سوم، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۷.
۸. علمی برای تحول، علوم انسانی از منظر رهبر معظم انقلاب، مؤسسه ی بروج اندیشه ی آسمانی، چاپ اول، قم، انتشارات کتاب فردا، ۱۳۹۱، صص ۱۹-۱۸.
۹. احمد حسین، شریفی، جنگ نرم، بی جا، انتشارات آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰، به نقل از: آنتونی گیدنز، تجدد و تشخص، مترجم: ناصر موفقیان.
۱۰. Khamenei.ir/۸۹/۳/۱۴
۱۱. google

